

Åke Edwardson

Allen die gestorven zijn

A.W. Bruna Uitgevers B.V., Utrecht

Seconden voordat het gezang opsteeg tegen de muren van de kapel dacht hij aan de dood. Vijfentwintig kinderen trilden van opwinding terwijl ze opstonden van de banken, naar voren liepen en onder de kansel gingen staan. Zijn dochter, het blonde haar in twee vlechten, zat in groep vijf van de school die de beste van Europa zou worden. Ze droeg een jurk die hij niet eerder had gezien, blauw zoals de hemel op een vroege zomerochtend. Blauw, de kleur van verwachting. Ze was lang en tener zoals ze daar stond, de vierde van links, er was zoveel gebeurd het afgelopen jaar.

Hij zou na de viering meegaan naar de groene heuvel achter de school, zoals vorige jaren, voor koffie en broodjes en veilige gesprekken met leerkrachten en andere ouders. Iemand zou accordeon spelen en hij zou een tijdje blijven en daarna overeind komen en de heuvel aflopen en tussen de mooie huizen verdwijnen: niet dronken dit jaar, maar de scheiding deed pijn en die pijn wilde niet verdwijnen.

Het was een soort dood, en het was alsof die in leven werd gehouden en krachtiger werd op het moment dat de natuur een krachtige comeback maakte gedurende de dagen voor deze laatste schooldag. Hij zong mee met *Den blomstertid nu kommer* en zag hoe het groen bewoog en voorzichtig tegen de glas-in-loodramen sloeg. Zijn dochter zag er vrolijk uit, *med lust och fågring stor*, ze wist dat er een hele zomer op haar wachtte als het lied en de toespraken en de bijeenkomst hierbinnen voorbij waren. Hij wist hoe ze ernaar verlangde, *du nalkas ljuva sommar*, en hij moest zijn koude hart in warme kompressen wikkelen en het verder dragen als hij gedurende de komende tijd, *då gräs och gröda gror*, dicht bij de familie die hij nog steeds had wilde zijn. Hij had kinderen.

Jonathan Wide hield zijn hoofd een beetje schuin naar links om het beter te kunnen zien; hij stond helemaal achteraan in de Sankta Birgittakapel in West-Göteborg en het was druk. Het was zo vertrouwd, de kleine ruimte onder het hoge plafond, de knikjes en glimlachjes en alle bekende gezichten als volwassenen en kinderen naar binnenstreamden voor die bijzondere combinatie van stilte en gezang tijdens de schoolafsluiting.

Ernst en blijdschap, voorzichtig applaus in het huis van God.

Zijn kuiten begonnen pijn te doen nadat hij een paar minuten op zijn tenen had gestaan, maar hij hield vol en had graag nog een tijd zo willen staan terwijl hij de blijdschap vasthield en de somberte op een afstand hield. Hij schaamde zich dat hij de dood even voor zijn geestesoog had gezien. Hij zag zijn dochter stralen. Het was iets om in zijn herinnering op te slaan, *du skall inte tro det blir sommar ifall inte nån sätter fart*, de heldere kinderstemmen die zonder enige aarzeling het lied zongen dat in Zweden de start betekende voor wind en zon, water en vrijheid. De klanken stegen op vanaf de plek waar de kinderen stonden en stroomden door de open deuren naar buiten. Toen daalden ze zachtjes af van de heuvel waarop de kapel stond, als een kleine kathedraal voor zeevaarders, gericht naar de rivier en het schaarse scheepsverkeer op deze vroege ochtend.

1

De man was goed gekleed. Er lag een zweem van conservatieve smaak in het lichte zomerkostuum dat hij droeg, het vest en de discrete, roestrode stropdas. Hij had zich niet aangetrokken gevoeld tot de hippe stropdassen die mannen graag droegen, kleurrijke kleding, een signaal van speelsheid en plezier achter een verder streng uiterlijk.

Als het waar is dat kleren de man maken, dan was deze man in goeden doen.

Hij zat op een bank aan de oeverpromenade vlak bij Nya Varvet in het westelijke deel van de stad. De vroege ochtend was al heel warm. De warmte steeg langzaam omhoog, het asfalt van de promenade zou al snel zacht worden en de lucht erboven wazig en zwaar, als gesmolten glas, de hitte zou de rotsen naast het asfalt heet maken, zodat het onmogelijk was om erop te zitten. Het was hier midden op de dag bijna niet om uit te houden.

Aan de andere kant van de rivier glansden de olietanks als koude zonnen, de wind voerde de krachtige geur van geraffineerde olie naar de zuidelijke oever. Vanaf de bank waarop de man zat, kon je de zee in het westen vermoeden, de rivier opende zich als een kanaal dat open water vindt en bevrijdde zich van de kwijnende kleine industrie en de verroeste sleepboten.

De wind kwam op en ging liggen, met zwakke windstoten. Het kapsel van de man raakte erdoor in de war, de zorgvuldig aangebrachte scheiding verdween, en daarna alles.

Hij deed niets aan zijn verwaaide haar. Hij staaarde aandachtig over de rivier naar het noorden, naar het bruggenhoofd van de Älvsborgsbrug aan de kant van Hising. Inmiddels zat hij daar al twee uur.

Het is lastig om twee uur lang in dezelfde houding te zitten, maar de man had hulp van een vijftwintig centimeter lang lemmet dat in zijn lichaam was gestoken en tot het handvat vastzat in de rugleuning achter hem. De punt van het lemmet kwam vier centimeter rechts van de linkertepel van de man naar buiten, als een kleine moedervlek. Het bloed was geabsorbeerd door het lichtgroene overhemd en daarna door het pak. Het werd attent verborgen door de stropdas, was discreet langs het rechterbeen van

de man gestroomd, uitgevloed tot een niervormige plas onder de bank en was daarna in de greppel achter de bank verdwenen.

Het zag er allemaal heel netjes uit, en de man zou de ordelijkheid gewaardeerd hebben als hij de mogelijkheid had gehad het te zien. Hij was een nette man geweest.

In de uren dat de dode op de bank zat, werd hij gepasseerd door twee ongetrainde joggers, die onafhankelijk van elkaar liepen, met onregelmatige intervallen en een onregelmatige hartslag. Ze waren zich duidelijk niet van hun omgeving bewust. Ze hadden al een rood waas voor hun ogen en zagen het bloed niet. Geen van beiden gleed uit in de plas.

Als de man zijn gezichtsscherpte nog had gehad, had hij de *Stena Jutlandica* onder de brug door zien varen, op weg naar Frederikshavn. Het was acht uur 's ochtends in de nog jonge junimaand, een donderdag. De passagiers stonden in een rij bij de reling van het achterste zonnedek; vanaf de oever zagen ze eruit als zwarte kraaien. Op het moment dat de veerboot de brug passeerde, bukten een aantal passagiers om daarna gegeneerd te lachen om het optische bedrog dat hen had beetgenomen. *Raa, raa, raa*, het gelach stroomde naar beneden, ze klonken ook als kraaien. De wind ving het geluid op en droeg het naar de man die niet kon horen of zien.

De passagiers konden de man wel zien, op de bank vlak bij een grote, rood geverfde steen, de zogenaamde Rode Steen, die sinds jaar en dag bekend was bij Göteborgers en zeevaarders. Soms werd hij 's nachts bij wijze van grap groen of blauw of zelfs zwart geverfd, maar binnen een paar dagen waren de gemeentewerkers ter plekke en herstelden ze de kleur, die moest herinneren aan het bloed dat door de lichamen stroomde van de zeelieden die hierlangs waren gevaren, op weg naar de zee, en die nooit meer teruggekomen waren.

De passagiers op de *Stena Jutlandica* konden de natuurlijke, rode kleur ernaast, onder de bank, echter onmogelijk zien. Zelfs een havik kon niet zo ver kijken.

De zomerdag gleed Göteborg binnen terwijl de veerboot vertrok: de ontmoeting vond onmiddellijk voor de brug plaats. De zomer was voortdurend en onaantastbaar heet, als een gasvlam met een eeuwige toevoer. De temperatuur explodeerde naar 35 graden op het moment dat de zon haar schoongewassen, scherpe licht liet schijnen op krantenjongens en bakkers en vissers en verpleeghulpen en taxichauffeurs en daklozen en outcasts en alcoholisten en andere dronkenlappen en drugsverslaafden, en anderen die tot een heel hoge of een heel lage klasse behoorden.

Een jonge vrouw braakte heftig bij een portiekdeur in het noordelijke deel van de stad. Ze werd ondersteund door een bijna net zo jonge taxichauffeur

die zich afvroeg wat hij hier op deze vroege zomerochtend in vredesnaam deed. Die gedachte had hij al vaker gehad en werd meteen gevolgd door het beeld waarin hij zichzelf zag in zijn atelier tussen de kunst waarvan hij niet kon leven. Hij kon ook niet leven van zijn baan als taxichauffeur, maar hij kon er in elk geval voor zorgen dat er geen braaksel in zijn auto terecht kwam.

En hij kon zich een medemens tonen.

‘Denk je dat je het nu redt?’

Ze deed een poging om antwoord te geven, maar dat veroorzaakte een nieuwe prikkel en ze braakte weer, voornamelijk water nu. Ze leunde tegen de portiekdeur en keek met betraande ogen naar de chauffeur. Haar blik was troebel en grijs, alsof ze urenlang met een onbedekt gezicht op een motorkap was vervoerd. Haar haar was zo nat van het zweet dat hij niet zag welke kleur het had. Ze droeg een dunne, rode jurk die er duur uitzag en ze miste een van haar schoenen. Lag die nog in de auto? Dat moest hij straks controleren, nadat hij haar naar huis had gesleept.

‘Ik... ik weet niet waar... welk gebouw...’

Hij zuchtte. Dit kon hij al helemaal niet gebruiken tijdens zijn laatste rit. Ze was in een redelijke staat geweest toen hij haar op het Redbergsplein had opgepikt, een beetje onvast in haar bewegingen, maar niet ziek. Niet zoals nu. Ze was ook geen junk, die herkende hij al van verre: de rusteloosheid, de nervositeit die als een open dradensysteem op het lichaam lag, ogen als koud, geslepen porselein. Junks zaten erbij als blinde vleermuizen, in elkaar gekropen tegen de zijkanten van de auto.

Hij had een aantal vergissingen gemaakt. Wie had destijds kunnen weten, in het begin, dat de waanzin zich zo zou verspreiden? Inmiddels zag hij het, maar waarom werden het er steeds meer? Op een keer was er een jongen bij Brunnsparcken in zijn taxi gesprongen. Hij had het portier opengerukt terwijl de auto nog reed, was erin gesprongen en had vanuit een duistere schemering tegen hem geroepen dat hij naar de Götaälvbrug moest gaan en daar van de brug af moest rijden. De jongen wilde zelfmoord plegen.

Was dit een nieuwe poging tot zelfmoord?

‘Je woont hier toch? We zijn op het plein... Hjällbo. Hier wilde je naartoe gebracht worden.’

‘Hjäll... Ja, daar woon ik.’

‘Zie je wel. Als je om je heen kijkt zie je vast waar je woont.’

Ze probeerde om zich heen te kijken, voornamelijk voor de vorm, draaide zich opnieuw naar de muur en braakte weer. Hij keek om zich heen. Zou hij, in nuchtere en drugsvrije toestand, zijn woning hier vinden? Misschien droegen de bewoners voortdurend een kaart bij zich waarop de gebouwen stonden, met pijlen en nummers erop.

Ze braakte weer, heviger dan eerst, het leek erop dat er iets ernstig mis was en toen hij bloed uit haar mond zag lopen, geloofde hij dat eerst niet.

Dit was geen gewone dronkenschap.

‘Wat heb je geslikt? Geef antwoord! Wat was het?’

Ze begon door haar knieën te zakken, maar probeerde te blijven staan door met haar hoofd tegen de grove gevelstenen te leunen. Ze gleed echter naar beneden en haar voorhoofd schuurde met een zacht maar akelig geluid langs de muur. Hij probeerde haar overeind te houden maar ze was zwaar, bijna levenloos, elk ons van haar lichaam woog nu een kilo. Hij nam een besluit en zwaaide haar over zijn schouder en rug, liep snel terug naar de auto en legde haar op de achterbank. Hij zag de verloren schoen op de vloer liggen, startte de auto en reed plankgas weg, dat kon ’s ochtends vroeg. Hij scheurde in zuidelijke richting over de verlaten snelweg en was binnen zeven minuten bij de ingang van de Eerste Hulp van het Östraziekenhuis. Hij had met zijn mobilfoon gebeld en ze werden verwacht. Hij zag hoe de portiers de brancard wegrolden, een arts en verpleegkundigen ernaast; ze gleden door de deuren naar binnen, de hele groep zweefde, alsof de wet van de zwaartekracht na maanden van ijle en droge en hete lucht was opgeheven.

Het was geen prettige lucht. De chauffeur voelde hoe verstikkend die was toen hij het zijraam naar beneden draaide en langzaam door de stille straten van de villawijk naar het Munkebacksplein reed.

Hij had over dit soort gevallen gelezen, pasgeleden nog, jongeren die ziek werden van slechte drugs. Of was het een goede drug geweest, maar dan te goed, te zuiver? Hoe zat het ook alweer, waren er mensen aan overleden?

De zon was rood, meer rood dan goud, toen hij in de achteruitkijkspiegel verscheen. Hij zou vandaag niet gaan slapen. Hij zou de auto achterlaten bij het taxibedrijf en daarna naar Klippan gaan, de lift naar zijn atelier nemen, waar hij een grote pot sterke koffie zou zetten en de rode zon zou schilderen.

De *Stena Jutlandica* gleed door het open water. De veerboot schommelde zachtjes op de rivier, passeerde de vesting Älvsborg en zette koers naar het westen. Ze bewoog stijf en moeizaam, als een gesneuvelde kruisridder in volle wapenrusting, die op zijn rug in de Dode Zee dreef.

In de buik van het schip, in een kleine personeelsruimte twee dekken onder conferentiezaal Cannes 1, stond de lucht stil. Twee mannen werkten hard en geconcentreerd. ‘Emballagehantering’ werd het werk van de mannen genoemd.

Het gebeurde daar en het zou op andere plekken gebeuren, later.

Het was meer dan alleen de overslag, de dichtheid, de benodigde bescherming. Dat was allemaal uitgetest en onderzocht, ook in geval van

snelle overslag en veel gewicht. Het probleem vormden de bevestigingsmiddelen, de grote druk, het contact met vreemde voorwerpen.

De deur naar de personeelsruimte was op slot. Als de veerboot de Älvsborgsbrug passeerde, op weg naar huis, zou deze emballage een fijne, witte substantie kunnen bevatten. Het was niet zeker dat het deze keer zou gebeuren, maar het was waarschijnlijk. De substantie was heroïne. Het zouden ook andere drugs kunnen zijn, van twijfelachtige kwaliteit. De heroïne zou van goede kwaliteit zijn.

Een van de mannen, degene met heel kort, donker haar, een snor en een donkerblauw uniform, beweerde dat hij last had van een slecht geweten.

‘Ik hou er niet van om met rotzooi te werken.’

De andere man droeg een korte broek en een schoon wit shirt met korte mouwen. Hij was lang, had dun, blond haar en een open gezicht. Hij bezat een fysieke eigenaardigheid: de oorlelletjes ontbraken aan zijn oren, alsof een strenge vader of leerkracht ze eraf had getrokken. Hij was meestal goedgemutst.

‘Je kunt je voornamelijk tevreden voelen.’

‘Er is te veel van het andere spul. Niet hier misschien, maar op andere plekken. Veel te veel.’

De man in de korte broek voelde een zwakke, zuigende beweging door de veerboot gaan. Ze waren op open zee.

‘Het wordt beter. De mensen weten wat er op het spel staat.’

‘Wat er op het spel staat? Moeten we gevarendriehoeken op het spul gaan stempelen? Je weet heel goed wat ik bedoel.’

‘Een jongere die eraan gaat? Dat is eerder gebeurd. Overal eigenlijk.’

‘Ook in deze branche zijn grenzen. Dat wil ik in elk geval geloven.’

‘Soms, maar het zijn er tegenwoordig steeds minder. En ze hebben beloofd het spul beter te zuiveren.’

‘Geloof je dat?’

‘Nee.’

‘Dan weet ik niet hoe lang ik hier nog mee doorga.’

De forse man in het witte shirt keek naar hem met een belangstellende blik in zijn ogen. De man in uniform stond half van hem afgedraaid, zijn gezicht naar de muur, zijn schouders opgetrokken, alsof hij zich verdedigde.

‘Je wilt ermee stoppen? Ik ben benieuwd wat ze doen als je ze dat vertelt.’

‘Is dat een dreigement... van een bepaalde kant?’

‘Het is een feit. En het spul wordt beter. Kijk naar de heroïne, die is zo zuiver als de sneeuw bij de landsgrens.’

De man in uniform draaide zich naar zijn collega en trok aan het bleke, glanzende rubber dat op de tafel voor hem lag.

‘Ik hou niet van doping. Dat is niet te controleren. Alles moet gecontro-

leerd kunnen worden, dat is een voorwaarde... maar doping... We hebben helemaal geen controle op die troep.'

'De sportschool heeft er controle over.'

'Geven we de controle aan mensen die al hersendood zijn?'

'Daar moet je schijt aan hebben.'

'Schijt, schijt. Er is overal troep. Waarom wil iedereen die troep hebben? Het lijkt wel of iedereen het wil hebben, of ze nu rijk zijn of arm.'

'Klopt.'

'Wie het aangeboden krijgt, slaat het niet af.'

'Zo is het leven.'

'Wat bedoel je?'

'Het leven. Het leven is niet mooi, en het is nog beroerder zonder dat spul. En niet iedereen kan alcohol verdragen.'

De overheidsinstanties zouden zich over de man op de bank ontfermd hebben als de veerboot diezelfde avond de Rode Steen weer zou passeren, op weg naar de terminal. Hij zou later die avond zijn deel van de heroïne niet krijgen.

De man was werkzaam geweest in een branche waarin degenen die onbetrouwbaar waren niet lang leefden. Voor hen kon het elk moment afgelopen zijn.

De wind waaide twee lokken dwars over zijn hoofd.

2

Het appartement was eenvoudig in de betekenis van armzalig. Was dat geen uitstekende beschrijving van zijn woning? De paar meubels die hij bezat zagen eruit als patiënten in een veel te grote wachtkamer die daardoor geen contact met elkaar hadden. Hij voelde hierbinnen verdriet, het was alsof het appartement zijn leven opslokte: de dagen en avonden lagen zij aan zij, als identieke planken in een houtloods. Hij had in een zagerij gewerkt.

Het was de dag erna, en hij stond voor een verandering die al snel noodzakelijk zou zijn.

Het waren niet alleen zijn trillende handen. Het was hem gelukt om het pak koffie te pakken en de gemalen bonen in het filter te scheppen, en hij kwam voor een moment tot leven door de geur. Nu deed hij een ongewilde stap naar links, zijn balans was niet helemaal aanwezig, hij voelde zich duizelig en misselijk, maar hij wist dat hij zich na de eerste kop koffie iets beter zou voelen.

Vijf uur eerder had hij de laatste druppels gedronken en had hij gedacht dat hij een gezicht op de bodem van de fles zag. Het had niet zo hoeven te eindigen. Het was nooit een intentie maar vaak een gevolg, het resultaat van een zwak karakter of iets in zijn genen. Hij had over genen gelezen, maar dat had hem niet geholpen.

Toen hij naar zijn bed was gelopen, was hij over Jons knuffel gestruikeld, een bruine beer met een rode, lange broek en een openhartige glimlach. In het halfdonker zag hij de beer nu in de hal liggen, een van de herinneringen aan een op de klippen gelopen huwelijk: een van de 20.198 dit jaar. Met de samenwonende stellen meegerekend hoorde hij bij de vijftigduizend paren die het niet was gelukt om in een traditionele relatie te leven.

Dat maakte honderdduizend eenzame mensen, misschien. Hij bedacht nu dat hij tot een nieuwe maatschappij behoorde, die van de eenzamen, hij had hetzelfde gedaan als mensen die doelbewust hun naasten verlieten en ervoor kozen om geïsoleerd te leven.

Elisabeth was niet alleen gebleven. Ze had de kinderen door haar nieuwe

partner laten ophalen, zij bleef in de auto zitten. De man was beleefd, voelde zich ongemakkelijk onder de situatie en Jonathan onderdrukte zijn eerste impuls om zijn vuist in het middenrif van de man te planten. Toen hij alleen was achtergebleven, toen de auto was weggereden, had hij onmiddellijk toegegeven aan een tweede impuls en had hij de fles sterkedrank gepakt.

Hij miste de kleine alledaagse gebeurtenissen het meest. De tijden. De plichten. De verantwoordelijkheid. Datgene wat hij vroeger tropenjaren had genoemd, iets wat hij nu absoluut niet meer kon begrijpen.

De gesprekken.

‘Je weet dat ik het niet red.’

‘En als ik het niet red? Ik heb ook een baan.’

‘Heb je het gevraagd?’

‘Geen minuut langer. Het kinderdagverblijf benadrukt dat het een kinderdagverblijf is, geen kindernáchtverblijf.’

‘En Lena dan?’

‘Ze gaan zich binnenkort afvragen of de kinderen dakloos zijn. Misschien kunnen ze net zo goed bij haar gaan wonen?’

‘Elisabeth...’

‘Jij moet morgen thuis zijn. Ik kan niet, ik heb een briefing, ik kan echt niet.’

Maar het waren ook andere dingen. Tegenwerpen maken, aanpassen bedenken, het voortdurend plannen van grote en kleine zaken. Het was bijna allemaal weg, verloren: de boodschappenlijstjes, de kinderfietsen met lekke banden, een kleine vinger die bloedde. En soms, iemand die aan het eind van de dag of het begin van de nacht, na alle moeilijke momenten, luisterde. Uitingen van liefde die verrassend konden zijn, liefde die niet werd voorbereid en gepland in uren en dagen. Die je kon ontvangen.

Het was veiligheid, dat begreep Wide nu helemaal, en misschien had hij zich te veilig gevoeld of was hij te blind geweest om te beseffen dat het een voortdurende inzet vereiste. Het werkte niet als je achteroverleunde.

Toen hij naar deze eenzaamheid was verhuisd, was hij sentimenteel geweest, of misschien was het pathetisch. Hij had het in elk geval laten gebeuren. Hij had Dylans oude *Nashville Skyline* tevoorschijn gehaald, die hij al twintig jaar niet meer had gedraaid, en had met een gevoel van verbittering geluisterd naar *I must have been mad I never knew what I had, untill I threw it all away*.

Hij had ’s nachts naar Puccini geluisterd, hij had medelijden met zichzelf en hij had gedacht dat ook José Carreras klonk alsof Puccini medelijden met hem had.

De whiskey uit Ierland paste goed bij de opera. Hij had dat nogal eigenaardig gevonden, net als zoveel dingen in het leven. Maandenlang had hij

naar *Madame Butterfly* geluisterd tijdens de eenzame nachten. Het was goede muziek voor een gekwelde geest. Hij werd omarmd door de muziek die door de ruimte zweefde. Italiaanse blues. Hij had naar Carmen McRae geluisterd, nog steeds verbitterd, en naar Bellman: Zweedse blues.

De zon scheen door de halfopen jaloezieën en vulde de keuken met lichtstrepen, waardoor hij het gevoel had dat hij in een gevangenis zat. Hij boog iets opzij om te voorkomen dat het licht in zijn ogen scheen, maar het drong als een laserstraal zijn hoofd binnen en hij voelde een intense pijn vlak achter zijn linkeroog.

Hij dronk een kop koffie en probeerde een schijf knäckebröd te eten die zacht was geworden nadat deze drie dagen in een gevlochten mand op de keukentafel had gelegen. Hij wist dat hij zich later op de dag nog veel beroerder zou voelen, hij was deze weg eerder gegaan.

Jonathan Wide trok zijn badjas uit en hing die over een van de stoelen in de keuken. Hij liep de badkamer in, stelde de warmte van de douche in en stapte daarna onder de waterstraal.

Na de douche schoor hij zich en poetste zijn tanden. Hij boog zich over de wasbak en keek naar het gezicht tegenover hem, dat hem telkens als hij ernaar keek vreemder leek: de ogen die zo zelden helemaal helder waren, het kleine, fijnmazige net van dunne rimpels dat verraadde dat dit een man was die de top van de heuvel al snel zou bereiken, waarna hij aan de lange reis naar beneden zou beginnen voor de onvermijdelijke ontmoeting met De Grote Barkeeper. Zo had iemand God ooit genoemd en hij had erom gelachen, maar nu leek het niet zo grappig meer.

Hij had vrienden gehad die hadden gezegd dat je het beste kon zuipen zolang je gezond was, en Wide had daar ook om gelachen. Hij had zijn glas geheven en soms gevolg gegeven aan dit advies. Soms had hij ook gezopen als hij zich niet zo gezond voelde. Hij was veertig, had overgewicht en voordat hij stopte met roken en tegelijkertijd in scheiding lag, had hij jarenlang geobserveerd hoe zijn leven langzaam in ijle, blauwe rook verdween. Nu zocht hij troost en iemand om mee te praten op de bodem van de flessen.

Hij was iets kleiner dan de gemiddelde lengte en zijn haar, dat groten-deels nog aanwezig was, had de blonde kleur van zijn jeugd behouden. Jonathan Wide had een breed, open gezicht dat elk jaar een tikje triester werd. Hij keek bijna altijd stuurs, hij zag eruit alsof hij zich op iets belangrijks concentreerde. Maar hij wist niet langer zo goed wat belangrijk was.

Hij probeerde de verveling op afstand te houden. Hij kon geen boeken schrijven, dus kookte hij, hoewel hij dat steeds minder vaak deed. Het voelde vaak heel nutteloos om bijzondere gerechten voor zichzelf te maken, maar het hield hem geconcentreerd.

Wides kinderen misten zijn kookkunsten, Jon Junior en Elsa hadden dat gisteravond tegen hem gezegd en hij had het weggelachen en was gaan

praten over het bedrijf dat hij in die branche wilde starten: eenpersoonsverpakkingen met zijn logo erop.

Hij was geconcentreerd geweest en misschien tegelijkertijd gelukkig terwijl hij de lamsrug op de overdekte markt Saluhallen had gekocht en die in stukken had gesneden en in een marinade van wortelen en uien, knoflook, olijfolie, verse rozemarijn, tijm en laurierblad, drie reepjes sinaasappelschil en versgemalen peper had gelegd. Daarna had hij de zwartoogbonen in water geweekt.

De concentratie was een dag later teruggekomen toen hij het lamsvlees in witte wijn had gestoofd, met groenten en kruiden: hij had de marinade met olijfolie in een ijzeren pan geschonken en dunne plakjes knoflook met wat in reepjes gesneden bacon gefruït, hij had lagen geurend vlees en wortelen, uien en courgettes afgewisseld, had er witte wijn over geschonken, vijf deciliter, en had de pan met het deksel erop tweeënhalve uur in een middelwarme oven gezet.

Hij kookte de bonen en deed ze het laatste halfuur in de pan.

Wides kinderen wilden er een salade bij. Hij had een rode en een gele paprika in de oven gebakken tot de schil zwart was, en terwijl de paprika's afkoelden, had hij tomaten en uien kleingesneden, een komkommer geschild, peterselie gesnipperd, dat wilde hij zelf doen. Hij sneed de geschilde paprika's in dobbelsteentjes, vermengde die met de andere ingrediënten en schonk er een vinaigrette over die bestond uit olijfolie, wat wittewijnazijn en zwarte peper. De knoflook en mosterd liet hij weg. Vlak voordat de kinderen arriveerden had hij een stuk Griekse schapenkaas in de vriezer gelegd, die hij later over de salade wilde raspen.

Hij had ook middelgrote, gebakken aardappelen op tafel gezet.

Zijn kinderen waren eraan gewend om zo te eten, misschien vooral de salade met de geraspte feta.

Jonathan Wide kleepte zich snel en enigszins slordig aan, zoals mensen met een kater doen. Hij trok een blauwe spijkerbroek aan die al vaak was gewassen en nu heel zacht tegen zijn huid voelde, een wit hemd, een blauw-katoenen overhemd van de stapel ongestreken overhemden in een mand in de slaapkamer, sokken in een lichtblauwe jeanskleur en bruine bootschoenen.

Hij aarzelde, maar liet het dunne, bruine, suède jack over de rugleuning van de stoel hangen. Het zou weer een warme dag worden.

Hij keek om zich heen, met de lichte misselijkheid als een dommelend beest in zijn middenrif.

De tweekamerflat was gemeubileerd met een bed, een nachtkastje, een windsorstoel en een bureau. Boven het bed hingen twee kindertekeningen. De ene stelde een palmboom op het strand voor en de andere een man die

naast een vliegtuig stond te zwaaien. Verder had hij een bank en twee fauteuils die waren overtrokken met een stof waarvan Wide de naam niet kende en een kleur die volgens hem mosgroen was, een televisie waarnaar hij zelden keek, een cd-speler, een versterker met twee middelgrote geluidsboxen – *jij luistert tenslotte het meest naar muziek* – een lage tafel tussen de bank en de stoelen, twee hoge boekenkasten met zo'n vijfhonderd boeken: Moberg, Updike, Carver, Burke en Turgenev. Op het nachtkastje lag *Leven en lot* van Vasili Grossman; nadat hij had gelezen over het vermoorde kind had hij het boek niet meer aangeraakt. In de keuken een tafel en vier stoelen. Aan de muren hingen vijf kunstwerken, geschilderd door kunstenaars die hij kende. Op het kleine tafeltje stond een olifant van donker hout. In de zogenaamde woonkamer had zijn elfjarige dochter twee blauwe gordijnen opgehangen, die ze bij elkaar had gebonden met band in een donkerdere kleur blauw. Op de vensterbank in de keuken stond een croton die het nog goed deed.

Hij woonde hier inmiddels negen maanden. Hij voelde zich niet verlost.

Jonathan Wide deed de voordeur open, stapte het trappenhuis in en draaide zich naar de deur om hem op slot te doen.

Hij hoorde een beweging achter zich en kreeg een harde klap op het onderste deel van zijn achterhoofd. Terwijl hij bewusteloos in elkaar zakte, schraapte de sleutel die hij nog steeds in zijn hand hield langs de deur, waardoor er een lelijke streep achterbleef, helemaal tot aan de vloer.

3

De warmte kwam nooit in etappes en was er de hele tijd, maar hield zich gedurende de vroege ochtend een paar uur gedeisd. Als het licht veranderde van dunne melk in een sluier van glasvezeldraden, daalde de hitte neer als een vuurtong.

De ochtend was overgegaan in de vroege middag. De dode man was uit zijn ongemakkelijke positie bevrijd en was verstijfd in zijligging op een brancard gelegd en weggereden van Klippans wandel- en joggingpromenade. Een witte scherenkustboot passeerde op weg naar de noordelijke eilanden, water als blauw kristal rond de voorstevens, de passagiers als bruine druiventrossen bij de relingen, de kinderhoofden draaiden alle kanten op. Een tegemoetkomende sleepboot van Röda Bolaget week uit naar stuurboord, de boeggolven golfden naar de Rode Steen in een patroon dat het licht op duizend verschillende manieren brak.

‘Een nieuwe betekenis van het begrip stabiele zijligging,’ zei recherchecommissaris Sten Ard tegen zijn collega Ove Boursé toen de brancard in de ambulance werd gereden, die daarna naar het bruggenhoofd koerste en de hoek omsloeg. Het rood en wit bleef achter op het netvlies toen alleen het geluid van droog grind tegen zacht asfalt nog weerklonk.

‘Ik geloof niet dat hij de rit oncomfortabel zal vinden.’

‘Hij is op een plek waar de passie, maar ook de pijn ontbreekt.’

‘Ferlin?’

‘Waarom juist hij? Een persoonlijke favoriet?’

‘Hij is de enige die me meteen te binnen schiet.’

‘Het is Ard. Sten Ard. De woorden schoten me gewoon te binnen. Klonk het als poëzie?’

‘Het zijn in elk geval niet echt de woorden van een recherchecommissaris op de eventuele plaats delict van een moord.’

Ard streek over zijn kale hoofd, dat bezaaid was met sproeten. Hij was een lange man met een zwaarte in zijn lichaam die hem een krachtig uiterlijk gaf en een gezicht met een neus die van zijn moeders kant van de familie afkomstig was. De rest was van zijn vader: een Cyrano ontspron-

gen aan een Noord-Halländse boerenfamilie.

Hij hield van warmte, maar er waren grenzen, en vorige week was die grens overschreden.

‘De situatie inspireerde me.’

Ard keek naar Boursé. Ove bezat het vermogen om de warmte te absorberen. Hij kon zelfs functioneren met een stropdas om, zoals nu, een kleurrijk geval dat rond zijn nek hing als een tropische vruchtentuin die het uiteindelijk had opgegeven. Het haar van Boursé glom nooit van het zweet, zijn gezicht was altijd naar de goede kant gedraaid en zijn lichaam leek uiteenlopende soorten voeding op te nemen.

Zou Ard zeggen dat lijken hem inspireerden?

‘Misschien inspireert de tropische warmte me ondanks alles. Misschien ben ik ernstig ziek.’

‘Zo klinkt het inderdaad. Het commando voeren over de trotse militaire politie in Liberia zou een mogelijkheid zijn.’

‘Te ingewikkeld. Om de tien minuten een ander team, ik heb het altijd lastig gevonden om snel van shirt te wisselen.’

Een technicus gluurde naar Ard en Boursé. Hij hoorde rechercheurs zelden op die manier praten, het waren verdomme vakmensen. Dachten ze als ze praatten of was het een ritueel, een manier om hun gedachten en de voorbereidingen op een rijtje te zetten? Hoe heette dat ook alweer... mentale participatie, kon dat het zijn?

Sten Ard zette zijn handen op zijn heupen en duwde zijn armen naar binnen en naar achteren. Hij was negenenvertig en had een stram lichaam. Dat was al zo geweest toen hij dertig was; hij had vroeger gevoetbald, daarna getennist en gesquasht en liep nu twee tot drie keer per week hard, maar zijn lichaam was steeds strammer geworden. Hij wist niet waar het zou eindigen. De toekomst was steeds minder plooibaar. Het leven werd strammer, zette zich vast in bepaalde mallen terwijl er geen nieuwe mallen waren.

Hij had moeite om sommige lastige plekken af te drogen. Op sommige ochtenden leek het alsof zijn lichaam aan elkaar zat geplakt met krachtige lijm, met zijn armen langs zijn zijden. Hij moest de voegen elke ochtend openbreken. Hoe zou het zijn als hij daar niet voldoende kracht meer voor had?

‘Waarom hebben ze de moeite gedaan om die vent vast te nagelen?’

Boursé streek over zijn dunne snor, de vraag was meer aan zichzelf gericht. Ard keek uit over het water en hoorde het lawaai van de zware voertuigen die over de Älvsborgsbrug reden. De constructie sprak met een eigen stemgeluid, als een trein die onwillig in beweging werd gebracht of tot stilstand werd gedwongen.

‘Misschien is het een waarschuwing, een signaal, een bizarre afrekening. Mensen met een speciaal gevoel voor de geest van Göteborg.’

‘Dat kan ik niet volgen.’

‘Misschien is het een zeiler. Kijk eens naar die rode klippen. Je komt hier in de stad tenslotte thuis van de zeebodem en bent omsloten door de rode klippen, de Rode Steen, wat je een eeuwig thuis in deze zeemansstad garandeert.’

‘Het is dus een heiligdom.’

‘Ken je de legende niet? Ik eigenlijk ook niet, maar het klinkt goed, iets in die richting is het.’

‘De woorden schieten je gewoon te binnen.’

‘Boursé. Ove Boursé.’

De twee mannen keken naar de Rode Steen tot Sten Ard zijn blik richtte op Nya Varvet aan de andere kant van de kleine baai, die als een wig van de natuur fungeerde.

Diep in de nacht, vroeg in de ochtend, nog geen getuigen, maar misschien had iemand toch iets gezien. Het was een promenade waar normaal gesproken veel mensen gebruik van maakten, maar dat was onder normale omstandigheden. Blijkbaar kwamen hier nu niet veel mensen, het pad lag veel te dicht bij de gloeiende rotsen en het water, dat glinsterde als zilverfolie.

Twee nachten geleden was de situatie anders geweest: er zouden voldoende getuigen zijn geweest als toen was gebeurd wat nu was gebeurd, hoewel de aandacht van die getuigen op iets anders gericht was geweest.

Tweehonderdvijftig meter in westelijke richting van de plek waar de dode had gezeten, was een jong gezin een terras begonnen. Het was niet meer dan een hok, maar leuk geschilderd. Ze hadden de oever ervoor schoongemaakt en hadden een paar tafels en stoelen neergezet: natuurlijk meubilair, gemaakt van aangespoeld wrakhout. De mensen konden een kop koffie en een vers koffiebroodje kopen, of een ijsje. Velen deden dat, even wat rustige momenten met hun ogen op het verkeer in de haven gericht.

Het had twee weken geduurd. Tijdens een van de zwoele nachten hadden vier mensen zorgvuldig alle stoelen en tafels vernield, er benzine over gegoten en die aangestoken, waarna ze een tijdje in de vlammen hadden gekoken en even later waren vertrokken. Ze waren onder invloed van iets geweest en waren daarom misschien niet helemaal toerekeningsvatbaar voor hun gedrag. De baai en de oever zagen er nu uit zoals vroeger, zwaar verwaarloosd, net als de groep die terugkeerde met zenuwachtige herdershonden en eenvoudige zoete wijn, aanschoppend tegen bijna alles in het leven. De druk op de naastgelegen stadsdelen verminderde, in de straten waren minder incidenten tussen de mensen naar wie de maatschappij met een afgewend gezicht keek. In dat opzicht was de brand in Nya Varvet een goede zaak. Het staatsgeweld was daardoor over een groter gebied verspreid en als het ware verdund.

Ove Boursé keek somber naar de inmiddels leverkleurige bloedvlek.

‘Het wordt een verschrikkelijke zomer. We hebben met een prettig heerschap te maken.’

Twee uur later was duidelijk hoe prettig het heerschap was. Het nieuwe, gedigitaliseerde identificatiesysteem legde twee enen en twee nullen op elkaar en bingo: Georg Laurelius, vijfenvoertig jaar, succesvol in managementkringen, een adviseur die lange dagen maakte en bakken geld verdiende.

Voor Georg Laurelius leken de bomen tot in de hemel te groeien, voor zo lang als dat duurde tenminste. Hij had de koude douche overleefd die op de koopzieke jaren tachtig was gevolgd.

Sten Ard bracht ’s middags een uur door in zijn kantoor in de Storgatan, met de mooie patriciërshuizen als veilige, kleine paleizen met gevels die waren gepolijst door de tijd. De zon bereikte de grond niet helemaal en toen Ard het gebouw betrad, zag hij mensen die minutenlang in de schaduw bleven staan voordat ze verder liepen in het schijnsel van de soldeerlamp die aan de hemel stond.

Volgens de keurig geklede secretaresse was het nog slechts een kwestie van minuten voordat de economie van Göteborg zou instorten.

‘Wanneer heb je hem voor het laatst gezien?’

Hij zag hoe ze reageerde op de aanspreekvorm, maar ze zei niets.

‘Directeur Laurelius heeft gisteravond tot laat op kantoor gewerkt. Hij bleef alleen achter toen ik om drie minuten over zes vertrok.’

‘Hoe weet je dat hij tot laat heeft gewerkt?’

‘Sorry?’

‘Je zei dat je om zes uur bent vertrokken. Hoe weet je dan dat hij tot laat heeft gewerkt?’

‘Hij belde me thuis om kwart over tien. Het ging om een dossier dat mijn... collega had neergelegd op een plek waar dat niet thuishoorde.’

Ze zag er streng uit. Ze droeg een mantelpakje dat streng en tegelijkertijd eigenaardig uitdagend was, dacht hij.

Anders dan die nieuwe dingen, hij dacht dat ze leggings heetten, die werden gedragen onder korte rokjes en hooggehakte ‘neuk me’-schoenen in glimmende lak met hoge hakken. Deze vrouw kleepte zich op de juiste manier voor haar baan, maar niet meer dan dat. Zou ze met iemand samenwonen? Met wie dan? Hij gokte dat ze voor in de veertig was, tegenwoordig was dat moeilijk te schatten, maar het was iets in die richting. Ze droeg geen ring. Eigenlijk verbaasde het hem dat ze geen bril droeg. Ze had haar waarvan de stylisten in de kapsalons aan het Grönsaksplein iets sensationeels zouden kunnen maken. Zijn dochter ging daar altijd naartoe.

‘Ze doen sensationele dingen met je haar, papa.’

‘Wat kunnen ze met mijn haar doen?’

‘Ze kunnen niet toveren, papa.’

De vrouw keek recht in zijn ogen, als iemand die een vreemde observeert van wie ze weet dat hij nooit iets anders zal worden.

‘Een invalkracht, die op dit moment op vakantie is. En u moet beter luisteren.’

‘Ik begrijp het niet.’

‘Het was drie minuten over zes. Ik ben om drie minuten over zes vertrokken.’

Het effectieve type, dacht Ard. Hij schaamde zich bijna in aanwezigheid van deze vrouw omdat hij niet exact wist welk tijdstip ze had genoemd.

‘Is dat belangrijk?’

Hij maakte een krachteloos gebaar naar zijn notitieboekje. Protocol. Hij hoopte dat ze het begreep.

‘Ringmar. Margareta Ringmar.’

Heette iemand jonger dan veertig tegenwoordig nog Margareta? Hij keek naar het lege papier en keek weer op.

‘Heeft hij gisteren bezoek gehad?’

‘Als u met “hij” directeur Laurelius bedoelt, dan is het antwoord ja. Als ik er even langs mag, kan ik de bezoekerslijst pakken.’

Ard verplaatste zich op zijn ongepoetste schoenen en in zijn gekreukte broek. Hij rook haar geur toen ze langsliep. Het rook naar iets waar hij zelden bij in de buurt kwam. Hij leefde op afstand van dergelijke geuren, hij had ervoor gekozen om zijn leven deels in andere banen te leiden.

Hij keek om zich heen, de ruimte rond. Hij wist niet zoveel van inrichting, maar na vierentwintig jaar beroepsmatige bezoeken in verschillende milieus had hij geleerd het verschil te zien tussen hoge en lage klasse en hij besepte dat dit een heel hoge klasse had. Niet het stadium waar je duizelig van werd, maar het lag daar niet ver vandaan. Er was veel geld nodig geweest om deze gepolijste zee van kristal en marmer te creëren.

Als je tijdens het werk naar de binnenhuisarchitect was geslopen en ‘IKEA’ in zijn oor had gefluisterd, was hij of zij waarschijnlijk ernstig geschokt geweest. Sten Ard glimlachte bij de gedachte.

‘Directeur Laurelius heeft gisteren drie bezoekers gehad.’

Ard schrok op. De vrouw... Margareta was terug.

‘Directeur Johlin, een collega met wie directeur Laurelius in het kader van twee projecten samenwerkte. Directeur Johlin is hier tussen 10.01 en 11.17 uur geweest.’

‘Weet je zeker dat het 11.17 was? Niet 11.17.32?’

‘Absoluut. Ik heb de tijden zelf genoteerd.’

Misschien humorloos, maar effectief, dacht Ard. Dat is mooi.

‘Om een uur ’s middags kwam Lea, de vrouw van Laurelius, naar kantoor. Ze ging een kwartier later weg, om...’

‘13.15, ja. Dat was een kort bezoekje. Kwam ze hier vaker?’

‘Is dat belangrijk voor het onderzoek?’

‘Ik zou je dankbaar zijn als je die beslissing aan mij overlaat.’

‘Ze kwam zelden naar kantoor.’

‘Waarom deze keer wel?’

‘Dat zult u haar zelf moeten vragen. Of de man die ze bij zich had.’

Hij kon de vervolgvraag stellen en het verwachte antwoord krijgen, maar hij begon genoeg te krijgen van dat soort gesprekken:

‘Had ze iemand bij zich? Daar heb je daarnet niets over gezegd.’

‘U hebt het niet gevraagd. Maar ik heb al gezegd dat directeur Laurelius gisteren drie bezoekers heeft gehad.’

‘Wie was die man?’

‘Ik weet het niet, ik had hem nog nooit gezien. Hij leek niet... tja, niet het soort... cliënt met wie we normaal gesproken werken.’

‘Hoe zag hij eruit?’

‘Hij was... onbehouwen. Hij was goed gekleed, maar hij leek... bijna gewelddadig. Hij straalde iets gewelddadigs uit. Hij drong min of meer directeur Laurelius’ kantoor binnen.’

Ard glimlachte inwendig. Het klonk als een beschrijving van hemzelf, afgezien van de mooie kleding.

‘Mevrouw Laurelius... Lea... leek zijn gezelschap niet prettig te vinden.’

Maar ik begin jouw gezelschap bijna prettig te vinden, dacht Ard.